

Birinci Dünya Savaşı Sonunda İmzalanan İki Barış Antlaşması Sevr ve Versay

Çağdaş Cansın Korkmaz

Boyut Yayınları, 2018,296 sayfa, ISBN: 978-975-23-1218-0

Nilüfer ŞAHİN*

İ'inci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Sevr ve Versay Antlaşmalarını konu alan bu kitap, yazarının da önsözünde belirttiği gibi, savaş sonrasında Osmanlı İmparatorluğu ve Alman İmparatorluğunun, oluşturulmaya çalışılan yeni dünya düzeninde incelenmesini sağlamaktır. Kitapta, Sevr ve Versay Antlaşmalarının tüm maddeleri, yorumları, etkileri ve sonuçları hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Yazar Çağdaş Cansın Korkmaz'ın da Türkiye Cumhuriyeti Tarihi alanında akademisyen adaylığı olması ve bu kitabı da üniversite bitirme tezi olarak hazırladığını beyan etmesi bence takdir edilmesi ve desteklenmesi gereken bir durumdur. Ayrıca eserin yazımında, yerli ve yabancı, çeşitli türde kaynaklardan yararlanıldığı görülmektedir.

* MSÜ ATASAREN Harp Tarihi Yüksek Lisans Öğrencisi, 16nil2006@gmail.com

Kitabın ilk bölümlerinde I'inci Dünya Savaşı'na giden süreç, Almanya'nın siyasi birliğini kurmasından sonra Avrupa'da tek güç olma çalışmaları, Prusya kralı I.Wilhelm tarafından başbakanlığa getirilen Bismarc'ın siyasi hesapları anlatılmıştır. Böylece Almanya'nın XX.yüzyıl başlarında İttifak devletlerinin başını çeken bir yükselişe nasıl ulaştığı sorusu da cevaplanmış olmaktadır. Almanya'nın siyasi birliğini "kan ve demir " ile sağlayan Bismarc dış politikada da Fransa'yı yalnız bırakmak ve Almanya'ya karşı yapılması muhtemel bir saldırıyı da önlemek istediğini, izlediği politika ile açıkça göstermiştir. Bismarc Alman İmparatorluğunu askeri ve ekonomik açıdan Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biri haline getirmeyi başarmıştı. Fakat İmparator'un ölümü sonrası tahta çıkan II.Wilhelm'in otoriter yönetimi ve saldırgan politikaları Almanya'nın kaderinin tam anlamıyla değişmesine neden olmuştur.

"I'inci Dünya Savaşı sonunda İttifak devletleri bloğunun başını çeken Alman İmparatorluğu'nun savaşı kaybetmesi üç nedenle özetlenebilir. İlk neden Alman İmparatorluğu'nun batı Cephesi'ndeki savaşı kaybetmesidir. İkinci neden Alman İmparatorluğu'nun baş müttefiki olan Avusturya –Macaristan İmparatorluğu'nun çöküşüdür. Üçüncü neden ise Alman İmparatorluğu'nun askeri ve ekonomik açıdan çökmesi ve elbette ki imparatorluğun içindeki sorunlardır. Örneğin; I'inci Dünya Savaşı sonunda baskılara dayanamayarak ABD'ye ateşkes antlaşması yapılması için başvurması ve kendi iç siyasetinde birçok ihtilal girişimi ile karşı karşıya kalması gibi." (s.17)

Alman İmparatorluğu'nun sonunu getiren Versailles Antlaşmasını incelenmesine geçmeden önce yazar, I'inci Dünya Savaşı sonunda Almanya ve İtilaf devletleri arasında imzalanan Rethondes Mütarekesini ele almıştır. Bu mütarekenin içeriği Alman İmparatorluğu'nun ekonomik ve askeri kaynaklarının sınırlandırılması şeklindedir. "*I'inci Dünya Savaşı 20.yüzyıl emperyalizminin getirdiği rekabetin ve büyük güçlerin Avrupa'nın mevcut statükosunun revize edilmesi isteğiyle ortaya çıkmıştır.*"(s.31) 28 Haziran 1919'da kabul edilen Versailles Antlaşması 10 Ocak 1920'de yürürlüğe girmiştir. Antlaşma 440 maddeden oluşmaktadır.

Versailles Antlaşması'nın sınırlar ile ilgili maddeleri değerlendirildiğinde en önemli noktalardan biri olarak Alsace-Lorraine bölgesinin Fransa'ya verilmesi olmuştur. Bölge kömür havzalarının bulunması nedeniyle sanayi için hammadde kaynağı olarak görülmektedir. Ayrıca Danzing bölgesini de kaybetmiştir. Bu bölge sahip olduğu ticari önem nedeniyle, II'nci Dünya Savaşı'nın başlamasındaki etkenlerden biridir. Alsace- Lorraine sınırları içinde bulunan demiryolu ve diğer köprüler, tüm parçalarına ve bütün uzunluğuna

bakılmaksızın, bakımlarını sağlayacak olan Fransız devletinin malı olacaktır şeklinde hükümler içeren maddeleri bulunmaktadır.

Versailles Antlaşması'nın 31. ve 117. maddeleri siyasi hükümleri içermektedir. Bunlara göre Almanya, Avusturya Çekoslovakya ve Polonya'nın bağımsızlıklarını tanımıştır. Silahlı Kuvvetler ile ilgili hükümlerde, Almanya askeri kuvvetleri hareketsiz hale getirilecek ve azaltılacaktır. Silah, mühimmat veya herhangi bir savaş malzemesi imalatı, yalnızca müttefik ve yardımcı devletlerin hükümetleri tarafından bildirilecek ve bunlarla tayin edilecektir.(madde 159) gibi maddeler bulunmaktadır. Askeri hükümlere bakıldığında öncelikli isteklerinin Alman ordusunun bulundurduğu personel sayısını sabitleyip, orduyu bir çeşit jandarma kuvvetine dönüştürmek olduğu görülmektedir. Orduda ki subay ve astsubayların görev sürelerine de sınırlandırılma getirilmiştir. Almanya bunlarla birlikte tüm savaş esirlerini iade etmeyi ve esirlerin nakli sırasında gereken mali yükü karşılamayı da kabul etmiştir.

Almanya'dan savaş tazminatı olarak, 1919-1921 tarihleri arasında, 20 milyar mark ödemesine karar verilmiştir. Ayrıca savaş tazminatının yanı sıra, sanat eserleri, manevi değerleri olan eşyalar, kütüphaneler ve benzeri birçok objenin ait oldukları ülkelere iade edilmeleri veya bu eşyalar zarar görmüşse, Almanya tarafından bedellerinin ödenmesi kararları alınmıştır.

Finansal konularla ilgili maddelerinde örneğin borçların ödenmesi hususunda, hangi ülkeye ödeme yapılacaksa o ülkenin para birimiyle ödenmesi ve Almanya'nın İttifak devletleri ile ticari ilişkilerini tamamen durdurması kabul edilmiştir. Antlaşmanın en ağır maddelerini ekonomik hükümlerin oluşturduğu görülmektedir. Antlaşmanın son maddeleri ise çalışma organizasyonu ile ilgili maddeleri içermektedir. Bunlarında uluslararası bir komisyon tarafından sağlanması kararlaştırılmıştır.

Versay Antlaşmasının son maddelerinden sonra yazar Sevr Antlaşması'na geçiş yapmıştır.

I'inci Dünya Savaşı'nın provası, Osmanlı İmparatorluğu için, aslında Balkan Savaşları olmuştur. Sonuçları itibariyle Osmanlı İmparatorluğu'nu yaşadığı önemli travmalardan biridir. Yaşanan toprak kayıpları ve göçler Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne giden süreçte son basamak olmuştur. Çünkü I'inci Dünya Savaşı sonunda 600 yıllık Osmanlı İmparatorluğu sona ermiştir. Savaş sonunda Osmanlı İmparatorluğu 30 Ekim 1918'de Mondros mütarekesini imzalamıştır. Mondros mütarekesinin maddeleri o kadar ağır şartlar içermektedir ki adeta Sevr Antlaşması'nın hazırlayıcısı olmuştur. Ancak Sevr Antlaşması imzalanması hemen olmamıştır. Çünkü hasta adamın mirasının nasıl paylaşılacağı sorunu,

antlaşmanın imzalanmasını geciktiren nedenlerden biri olmuştur. Bu nedenle I'inci Dünya Savaşı'nın son barış antlaşmasıdır. Bu süreç içinde de Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Türk milliyetçisi çevreler Milli Mücadelenin temellerini atmışlardır.

Sevr Antlaşması 10 Ağustos 1920'de imzalanmıştır. 433 maddeden oluşmaktadır. Antlaşma içeriğinde ilk bölümlerde sınırlar ve siyasal hükümlerle ilgili maddeler ele alınmıştır. Boğazlardan geçiş için bir komisyonun kurulması, İzmir'in yönetiminin Yunanlılara verilmesi, İngiltere, Fransa ve İtalyan üyelerden oluşan bir komisyonun Doğu Anadolu – Güneydoğu Anadolu'yu kapsayacak şekilde bir Kürdistan özerk devleti kurulmasına, hatta bağımsız olmasına karar vermeleri ile ilgili maddeler yer almıştır. Ayrıca Ermenistan ile ilgili ayrı bir madde başlığı konularak, Türkiye'nin Ermenistan'ı bağımsız bir devlet olarak tanımasını istemişlerdir. Türkiye Ermenistan sınırını da askersizleştirmeyi kabul edecekti. Antlaşmanın 139.maddesi gereği olarak Türkiye, toprakları dışında kalan yerlerde yaşayan Müslümanlar üzerinde ki tüm haklarından vazgeçecekti. Azınlıkların hak ve ayrıcalıkları ile ilgili yapılan maddeler uyarınca Osmanlı İmparatorluğu kendi vatandaşlarına baskı, şiddet ve terör uygulayan bir devlet olarak görülmüştür.1915 Ermeni tehciri konusunda da devlet soykırım ile suçlanmıştır. *“Ermeni tehciri, Avrupa tarafından soykırım sayıldığı için, sözde soykırıma hayali failer bulunmuştur. Bunun en acı örneği Boğazlıyan Kaymakamı Mehmet Kemal Bey olmuştur.”*(s.208)

Silahlı kuvvetlerle ilgili maddelerine bakıldığında Türk ordusu tamamen ortadan kaldırılmış sadece 35.000 kişiden oluşan bir jandarma gücünün kalması kabul edilmiştir. İtilaf devletlerinin, orduda öngöreceği sayıda yabancı subay bulundurulması zorunlu hale getirilmiştir. Harp okulları dışındaki bütün askeri okulların kapatılması istenmiştir. Silah ve cephanenin İtilaf devletlerine teslimi istenmiştir. Ayrıca Türkler 'in Türkiye dışında askerlik, subaylık yapmaları veya askeri bir fabrikada çalışmalarına kesinlikle izin verilmeyecektir. Savaş esirleri ile ilgili maddelerde Türkiye iade edeceği İtilaf Devletleri asker ve subaylarına ait olan tüm eşyayı da iade etmeyi kabul etmiştir.

Sevr Antlaşması'nın mali uygulama yaptırım maddelerinde Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik olarak iflasının amaçlandığı açıkça ortaya konmuştur. Türkiye'nin kabotaj hakkından vazgeçmesi, İtilaf Devletlerine ulaşım yolları konusunda her türlü ayrıcalığın tanınacağı ayrıntılı bir şekilde maddelerde yer almıştır.

Kitabın son bölümlerinde Sevr ve Versay Antlaşmaları birlikte, kıyaslanarak ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Sevr ve Versay Antlaşmalarının toplumsal karşılıkları Türk ve Alman milletlerinde bir infial olarak ortaya çıkmıştır. Almanya Versay Antlaşmasını *“dikte*

ettirilen”, “*dayatılan*” olarak nitelendirirken, Türk milleti ise Mustafa Kemal önderliğinde yürütülen Türk Kurtuluş Savaşı ile Sevr Antlaşmasının uygulanmasına izin vermemiştir. Antlaşmaların belirgin farklarından biri de; Osmanlı İmparatorluğunda azınlık ayaklanmaları, diğer devletler tarafından, açıkça desteklendiğinden Anadolu topraklarında Ermenistan, Kürdistan gibi bağımsız devletlerin kurulması Sevr Antlaşması maddelerinde yer almıştır. Yani Sevr Antlaşması ile Türk milleti yok edilmek istenmiştir. Versay Antlaşması’nda ise Alman İmparatorluğu içinde yaşayan halklara devlet kurma hakkı tanınmamıştır.

Sonuç olarak; I’inci Dünya Savaşı’nın sonunda imzalanan Sevr ve Versay Antlaşmalarını konu alan bu kitap, her iki Antlaşma maddelerini ayrıntılı bir şekilde vermesi nedeniyle son derece yararlı bir çalışma olmuştur. Çünkü tarih anlatımında, Sevr Antlaşması maddeleri ve içeriği hakkında ana hatları ile bilgilendirme yapılsa da, Versay Antlaşması, ekonomik yaptırım maddeleri dışında, içeriği hakkında ayrıntılı bilgi verilmemektedir. Yazar Antlaşmalara giden süreci özet olarak aktarmış ve kitabın son bölümlerinde de her iki antlaşmayı kıyaslayarak yorumlamaya çalışmıştır. Diğer tarih kitaplarından farklı olarak, daha çok, el kitabı şeklinde hazırlanmış olduğu kanaatindeyiz. Kısacası merak edilen herhangi bir madde okunabilir, yorumuna bakılabilir, çeşitli araştırma ve çalışmalarda kullanılabilir. Kitabın genç yazarına da gelecekte adından söz edilen iyi bir tarihçi olması dileğiyle başarılar diliyorum.